

FEVAHEVAHE'AKI 'O E FANANGÁ MO E FĀGOGÓ

EMELI SIONE

FEVAHEVAHE'AKI 'O E FANANGÁ MO E FĀGOGÓ

Ko e pulusi he ta'u 2021 'e he Potungāue Akó,
Puha Meili 1666, Uelingatoni 6140, Nu'u Sila.
www.education.govt.nz

Ma'u mafai ki he fakalea 'o e tohí © Pule'angá 2021
Ma'u mafai ki he tā fakatātaá © Pule'angá 2021

Ma'u kakato e totonu pulusí.
Ka 'i ai ha faka'eke'eke pea fai ki he kautaha pulusí.

Ngāue ki he pulusí: Lift Education E Tū
Ongo 'ētitá: Don Long mo Melenaité Taumoefolau
Tokotaha fokotu'utu'u fakatātaá: Liz Tui Morris

ISBN 978 1 77690 018 3 (tohi paaki)
ISBN 978 1 77690 032 9 (tohi 'initaneti)

Lava ke toe 'ota ha 'ū tohi mei he Ministry of Education Customer Services,
'initanetí www.thechair.co.nz
'imeilí: orders@thechair.minedu.govt.nz
pe telefoní ta'e totongi 0800 660 662.

Kātaki 'o hiki 'a e fika 90018.

*fa'u 'e Emeli Sione
fakataha mo 'Ana Maui Taufe'ulungaki*

tā fakatātā 'e Darcy Solia

Potungāue Akó

“Mami, ‘oku ‘i ai ‘eku homueka mei he akó,” ko e kaila mai ia ‘a Mosa he‘ene lele mai he matapā mu‘á. Na‘e muimui mai ‘a Tēvita ‘o tuku atu ‘ene kató hono ve‘e suú.

“Ko e hā ho‘o homueká?” ko e ‘eke ange ia ‘e Mamí.

“Oku fiema‘u ke mau ‘eke ha ngaahi talatupu‘a pe ko ha fananga ‘oku ‘ilo ki ai homau fāmilí. ‘Okú ke ‘ilo ha talatupu‘a mo ha fananga, Mami? Kātaki, te ke lava ‘o tokoni mai?”

“Te u lava mo au ‘o tokoni atu,” ko Tēvita atu ia. “Ko e homueka ngali mālie ena.”

Te‘eki ke tali mai ‘e Mamí, kuo toe pehē atu ‘a Tēvita, “Mosa, ko ‘eta ongo kuí, ‘a Mele mo Siaosi, ‘oku pau pē ‘okú na ‘ilo ha ngaahi fananga. Pea te ke lava ‘o vakai ange kia Tinā mo Papa ‘i Ha‘amoa ki ha ngaahi fāgogo. Kātaki, Mami, ‘e lava ke tau tā ki ai? *Fakamolemole!*”

Na‘e fiefia ‘a Mosa mo Tēvita. Na‘e ‘ikai ke na fa‘a tatali ke fanongo pe ko e hā ha fananga mo ha fāgogo ‘e ‘ilo ‘e he‘ena ongo kuí.

“Io,” ko Mami atu ia. “Ka ko e hā ‘oku ‘ikai te mo fetu‘utaki ai mo kinautolu he komipiutá.”

Na'e ki'i tāla'a 'a Mosa. "He komipiutá?"

Na'e hila ki 'olunga 'a Tēvita. "Mosa, sio mai, manatu'i na'a tau talanoa mo nautolu he komipiutá he Kilisimasi. 'E lava pē 'e Mami 'o tokoni mai ke 'ai ke tau toe talanoa."

"Io, 'oku ou manatu'i," ko Mosa atu ia. "'O hangē pē ko 'etau lava 'o sio ki he kakai tokolahi he komipiutá pea tau lava pē 'o fepōtalanoa'aki."

Ko ia 'i hono tokoni'i ia 'e Mamí, na'e hanga 'e Mosa 'o fokotu'utu'u he komipiutá 'a e fakataha fakafāmili 'e ua.

Na'e 'ikai kei fa'a tatali 'a Mosa ke fanongo pe ko e hā ha fananga – fāgogo – mālie 'oku 'ilo 'e he'ene ongo kui Ha'amoá. "Mami, ko e hā 'a e taimi 'i Ha'amoá? Te tau lava 'o talanoa kia Tinā mo Papa he taimí ni?"

"Ko e taimi 'i Ha'amoá 'oku kehe ia meí he taimi 'a Nu'u Sila ní," na'e fakamanatu ange 'e he'ene fa'eé. "Manatu'i 'oku nau houa 'e taha kimu'a nautolu 'ia tautolu."

"Houa 'e taha kimu'a?" Na'e fifili 'a Mosa pe ko e hā 'a e me'a 'a e kakai 'o Ha'amoá 'oku fai he houa 'e taha kimu'a.

Lolotonga iá, 'oku ngāue 'ovataimi 'a e 'atamai 'o Tēvitá. 'Oku fakakaukau ia pe 'e fēfē kapau 'e 'ai 'e Mosa 'a e konga 'o ha fananga he'ene homueká.

"Mosa, 'e sai 'aupito kapau te ke 'ai pē 'e koe ha konga 'o ha talatupu'a 'o hangē ko ha peesi 'o ha tohi kōmiki," ko e fokotu'u ange ia 'a Tēvitá, he 'oku manako ia he ngaahi tohi kōmiki.

‘I he hokosia e taimi ne nau felotoi ke fakahoko ai ‘enau fakataha komipiuta mo ‘ena ongo kui mei Ha‘amoá he komipiutá, na‘a nau kamata leva. Na‘e hangē he kamata‘angá ‘oku ‘i ai ‘a e palopalema he fetu‘utakí.

“Mami, mahalo pē ko e satelaite he vavaá ‘oku ‘ikai ngāue ia. Pe ‘oku fu‘u mālohi ‘a e puhi ‘a e matangí ‘i Ha‘amoá,” ko e hanu ia ‘a Mosá.

Na‘e sio hifo ‘a Tēvita ki he‘ene telefoní mo ‘ene munomuná, “Na‘e totonu ke tau fai eni he‘eku telefoní.”

Ka na‘e tala ange ‘e Mami ‘oku sai ange pē ‘enau ngāue‘aki ‘a e founga ko ení. “He ‘ikai fakakau mai ia he‘etau mo‘ua telefoní!”

Faifaí, kuo malava ‘a e fetu‘utaki mo e ongo kui ‘i Ha‘amoá.

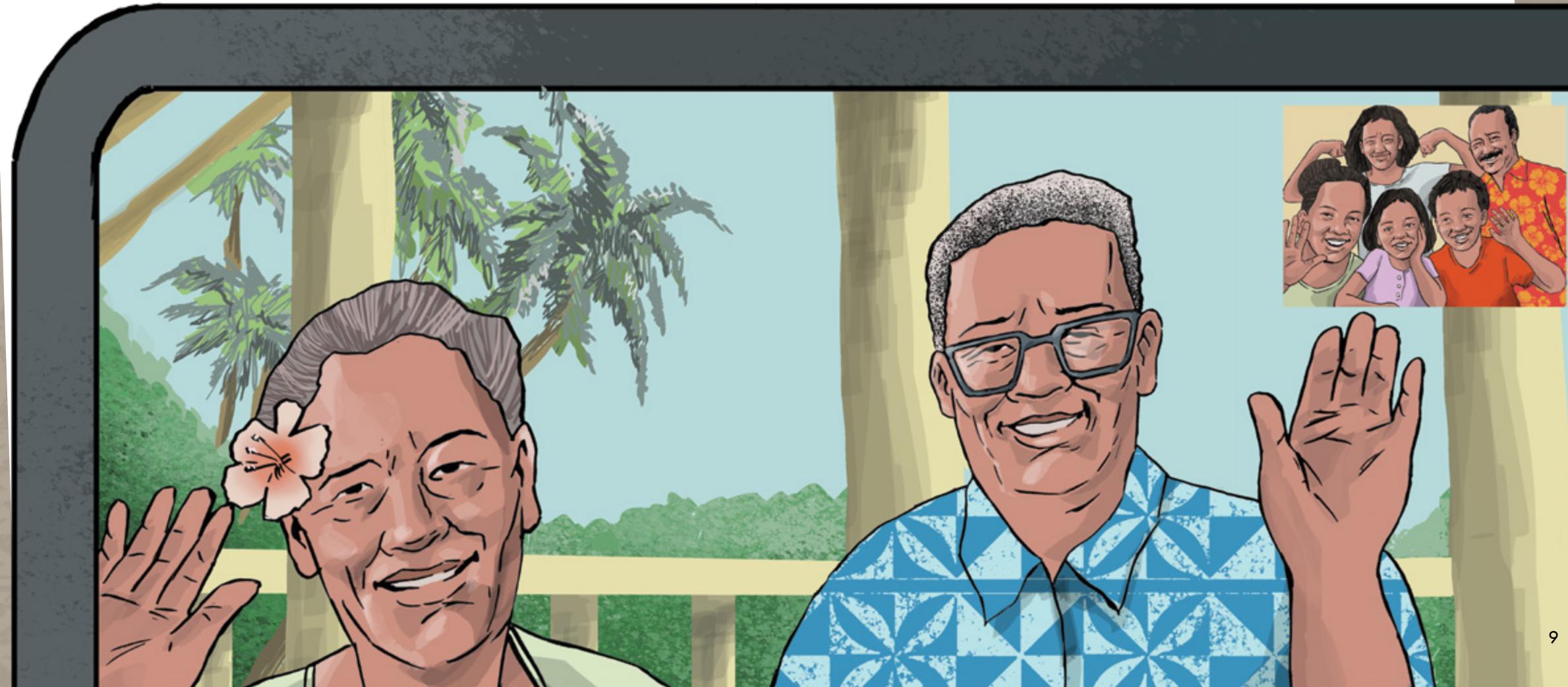
“Tālofa, Tinā Tusi!” ko e kaila atu ia ‘a Mosá. “Tinā Tusi, ‘okú ke ‘ilo ha fananga Ha‘amoá – ha fāgogo – ‘e lava ke u tala ki he fānau ako he‘eku kalasí?” ko e ‘eke ange ia ‘e Mosá.

“Io, Mosa, ko ‘Sina mo e Tuná,” ko Tinā Tusi mai ia.

Na‘e fakafanongo ‘a Mosa, Tēvita, mo hona ki‘i tuofefiné, Mele, ki he fakamatala mai ‘e Tinā mo Papa ‘a e talanoá. Na‘e fanongo foki mo Mami mo Teti.

“Fa‘afetai lava, Tinā mo Papa,” ko Mosa atu ia he‘ene ‘osí.

“Ko e talanoa mālie mo‘oni!”

Ko e fakafiefia lahi atu! Kuo ‘ikai ke nau fa‘a tatali ke nau talanoa mo ‘enau ongo kui ‘i Tongá ke fanongo pe ko e hā ‘a e fananga ‘okú na ‘iló.

Lolotonga iá, ‘oku tokoni ‘a Tēvita kia Mosa ke tā ha fakatātā hangē ha tohi kōmiki ‘o ‘Sina mo e Tuná’.

Ko e efiafi hono hokó na‘a nau fakahoko leva ‘a e fakataha mo ‘enau ongo kui ‘i Tongá. ‘I he kamata pē ‘a e fakatahá, na‘e tuhu fiefia ‘a Mele ki he leptopú mo ‘ene pehē, “Sio mai! Ko Kulenimā mo Kulenipā! ‘Okú na ‘i Ha‘amoa mo naua?”

Na‘e tala ange ki ai ‘e Mosa ‘okú na ‘i Tonga kinaua.

Na‘e ‘ikai ke fu‘u tui ki ai ‘a Mele. Na‘e ‘ikai ke fu‘u mahino ia ki ai.

Na‘e pehē mai ‘a Kulenipā Siaosi, “Na‘á ma fakakaukau pē. ‘Okú ma ‘ilo ‘a e fananga ‘o e ‘angá mo e feké. Te mou fie fanongo ki ai?”

Ko ia na‘e fai atu ‘e Kulenimā mo Kulenipā mei Tonga ‘a e talanoá.

“Mālō ‘aupito, Kulenimā mo Kulenipā. Mau sai‘ia ‘aupito he talanoá. ‘Oku ‘ikai ke u fa‘a tatali ke talanoa‘i ki he‘emau kalasí,” ko Mosa atu ia he‘ene ‘osí.

Ko e ‘aho hono hokó, na‘e tokoni ‘a Tēvita kia Mosa ke tā ha fakatātā ‘o e ‘angá mo e feké. “Mosa, ko e taimí ni ‘e ua ho‘o fakatātā te ke ‘alu mo ia ki he akó!”

“Ongo tama, ‘oku hā faka‘ofo‘ofa ‘aupito,” ko e tala ange ia ‘e he‘ena tetí, he‘ene vakai ki he ngāue kuó na faí. “Oku faka‘ofo‘ofa ‘aupito!”

Na‘e pehē ‘e he fānaú ‘oku mālie ‘aupito ‘enau fanongo ki he talanoa ‘o e fanangá mo e fāgogó he komipiutá. Na‘a nau kole kia Mami mo Teti pe ‘e lava pē ke nau toe talanoa ki he‘enau ngaahi kuí he komipiutá ke nau toe fanongo ki ha ngaahi talanoa kehe.

Na‘e fesiofaki ‘a Mami mo Teti peá na kamo ‘io mai.

“‘Oku ou sai‘ia ‘aupito he homueka ko ení,” ko e tala ange ia ‘e Tetí. “Oku fakalata!”

lea Faka-Tonga	lea Faka-Ha‘amoá
fananga	fāgogo

MINISTRY OF EDUCATION
TE TĀHUHU O TE MĀTAURANGA

education.govt.nz

New Zealand Government

ISBN 978-1-77690-018-3

9 781776 900183